

היום נלמד בעזרת ה':

## בבא קמא דף פה

**צער במקום נזק היכי שיימינן:** במקרה שמשלם רק צער כגון שכואו על הציפורן, קל לאמוד כמה על המזיק לשלם. אבל במקרה של קטיעת יד קשה: איך ניתן לאמוד את הצער, ובפרט שיש כאן גם נזק, איך ניתן לאמוד את הצער בנפרד מהנזק (חידושי מהר"ם קזיס)?

**תשובה: אומדין כמה אדם רוצה ליטול:** כמה כסף אדם מוכן לקבל בשביל להסכים שיחתכו לו את היד. ואת הכסף הזה על החובל לשלם.

**קושיא: לקטוע לו ידו:** הרי בכזה מקרה עליו לשלם לא רק צער אלא את כל החמישה דברים, ואם כן שוב אי אפשר לחשב את הצער לבדו. **ועוד:** וכי אנו עוסקים כאן ב'שטים' (= שופטני)? הרי אדם לא יסכים שיחתכו לו את ידו תמורת כל הון שבעולם!

**אלא לקטוע ידו הקטועה:** אומדין אדם שיש לו יד חתוכה שמחוברת רק בגידים, כמה כסף הוא יסכים לקבל כדי שיחתכו לו אותה לגמרי.

**קושיא: ידו הקטועה נמי:** גם במקרה זה יש תשלום נוסף מלבד הצער, תשלום 'בושת' על כך שזורקים את בשרו לכלבים.

**אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות:** אדם שקיבל עונש מהמלכות שיחתכו את ידו ב'סם' ללא כאבים, כמה כסף הוא מסכים לקבל כדי שיחתכו אותה בחרב עם כאבים.

**קושיא: אמרי הכא נמי לא שקיל ומצער נפשיה:** גם במקרה כזה אף אדם לא יסכים לכך בשום מחיר.

**אלא אומדין כמה אדם רוצה... בין סייף לסם:** אדם שקיבל עונש מהמלכות שיחתכו ידו בחרב, כמה היה מסכים לשלם לשליח המלך שיעשה לו את זה בסם ללא כאבים. וזה התשלום של 'הצער'.

**קושיא:** האי ליטול ליתן מבעי ליה: הרי הנענש רוצה לשלם כסף ולא לקחת כסף, ואילו המשנה אמרה 'כמה אדם כיו"ב רוצה ליטול'.

**תירוץ:** ליטול זה מזה מה שנתן זה: הניזק לוקח מהחובל את הסכום ששילם הנענש למלכות לשליח המלך עבור הקטיעה בסם במקום בסייף.

\*

**ת"ר עלו בו צמחים:** אם נוצרו אבעבועות בגלל המכה, וכתוצאה מכך המכה שנתרפאה כבר חזרה לקדמותה (אמרי צבי) - חייב לרפאותו וכן לשלם לו דמי 'שבת' על הימים שהושבת ממלאכה. אבל אם עלו האבעבועות שלא מחמת המכה אינו חייב.

זו דעת תנא קמא שמחמת המכה חייב לשלם ריפוי ושבת. לדעת רבי יהודה מחמת המכה חייב רק ריפוי ולא שבת. ולדעת רבנן פטור מהכל, בגלל שריפוי ושבת הוקשו זה לזה בפסוק, ולכן אם אין שבת (כי בזה הם סוברים כדעת רבי יהודה) ממילא גם אין ריפוי.

**במאי קא מיפלגי:** התשובה: האבעבועות נוצרות כתוצאה מהחום וההבל המגיע מעטיפה של המכה. המחלוקת היא האם 'מכה ניתנה לאגד' כלומר האם יש רשות לנחבל לעטוף את המכה כדי שלא יהא לו צער מהקור. לדעת רבנן (= ת"ק) 'מכה ניתנה לאגד' ולכן החובל חייב לשלם על הנזקים שנוצרים מהעטיפה. ולדעת רבי יהודה 'מכה לא ניתנה לאגד' ולכן בעיקרון הוא היה אמור להיות פטור, אלא שלגבי 'ריפוי' בגלל שהפסוק חזר וכתב אותו פעמיים "וּרְפָא וּרְפָא" לומדים שהוא חייב גם במקרה כזה, אבל לגבי 'שבת' שלא חזר עליה הפסוק הוא פטור. (ולדעת רבנן האחרונים מכיון ש'מכה לא ניתנה לאגד' והוא פטור משבת, הוא פטור גם מריפוי כי הם הוקשו זה לזה).

**ואמינא להו אנא:** ואמרתי להם אני (= רבה) - אם 'מכה לא ניתנה לאגד' מדוע לרבי יהודה הוא חייב ב'ריפוי'? והרי לא יתכן לחייב אותו על דבר שעשה הניזק ללא רשות ופשע בעצמו (רשב"א). ולכן אומר רבה הסבר אחר:

**אלא דכולי עלמא מכה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד יתירה:** לכולי עלמא יש רשות לנחבל לאגוד ולעטוף את המכה, אבל אין לו רשות לעשות 'אגד יתירה' (= יותר מידי). ומדובר שהוא עשה 'אגד יתירה'.

לדעת רבי יהודה מכיון שהפסוק חזר על 'ריפוי' פעם נוספת אנו לומדים שבכזה מקרה הוא חייב לשלם לו על הריפוי. (כי בעצם היה מותר לו לאגוד את המכה ואין זה נחשב 'פשיעה גמורה' אם הוא אגד אותה יותר מידי, ועל כך מלמד הפסוק שחייב לשלם לו. רש"א). לדעת רבנן (= ת"ק) מכיון שהוקש שבת לריפוי הוא חייב גם על שבת. (ולדעת רבנן האחרונים) מכיון שהוקש שבת לריפוי הוא פטור גם על ריפוי).

**ורבי יהודה סבר:** אבל רבי יהודה סובר שיש מיעוט ב'שבת' ללמד שהוא לא חייב בכזה מקרה. המיעוט הוא **"רק שְׁבִתוֹ יִתֵּן. ורבנן (= ת"ק):** אבל ת"ק סובר שהמיעוט מלמד על אבעבועות שצמחו שלא מחמת המכה, אלא במקרה שהנחבל לא שמע להוראות הרופא ובגלל זה התארכה המחלה, שהחובל פטור לשלם 'שבת' על ימי המחלה הללו. (ואז הוא פטור גם על הריפוי כי הוקש שבת לריפוי).

**ולרבנן בתראי:** לדעת רבנן האחרונים שפטור משבת וריפוי קשה: מדוע חזר הפסוק ושנה בריפוי **יִרְפָּא יִרְפָּא**?

והתשובה: ללמד שניתנה רשות לרופא לרפאות (ואין לומר שהקב"ה הביא לו את המחלה והוא גם ירפא אותו, אלא מותר לעשות השתדלות רפואית).

**ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים וכו':** לדעת ר' יוסי בר יהודה אף אם עלו הצמחים מחמת המכה פטור, משום שנאמר ב'שבת' מיעוט 'רק'. ויש שתי דעות בשיטת רבי יוסי בר יהודה:

**איכא דאמרי** - שהוא פטור לגמרי כרבנן בתראי הסוברים שמכיון שהוקשה שבת לריפוי הוא פטור גם על ריפוי. **ואיכא דאמרי** - שהוא פטור רק משבת וחייב בריפוי, ורבי יוסי בר יהודה סובר כאביו רבי יהודה הנ"ל.

**אמר מר:** הגמרא חוזרת לבאר את דברי הברייתא: יכול אפילו שלא מחמת המכה (יתחייב לשלם ריפוי ושבת)? ת"ל 'רק'.

קושיא: **שלא מחמת המכה בעי קרא:** והרי פשוט שהוא פטור מלשלם, כי אין קשר בין המכה לאבעבועות.

תירוץ: **אמרי:** 'שלא מחמת המכה' הכוונה שהחולה אכל מאכלים שהרופא אסר עליו ובכך העלתה מכתו 'גרגותני'.

**מאי גרגותני?: תשובה: אמר אביי: 'נאתא כריכתא' = בשר מת (= נמק).**

**מאי אסותיה:** מה הרפואה לזה? **תשובה: אהלא וקירא וקלבא:** צמח 'אהל', ושעוה, ושרף של עץ.

\*

**ואי אמר ליה אסייך אנא:** אם החובל הוא רופא והוא אומר לנחבל: אני ארפא אותך. אומר לו הנחבל: אתה כמו 'אריה אורב' בשבילי, שהרי חבלת בי. כלומר הנחבל יכול שלא להסכים לכך.

**ואי א"ל מייתינא אסיא דמגן במגן:** אם החובל אומר: אני אביא לך רופא שמרפא בחינם. אומר לו הנחבל: 'אסיא דמגן במגן, מגן שוה' = רופא שמרפא בחינם שווה חינם..

**ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא:** ואם החובל אומר: אני אביא לך רופא מרחוק שיקח לי בזול. אומר לו הנחבל: רופא רחוק מעוור את העין. כלומר לא אכפת לו אם הוא יעוור את העין של המטופל כי לאחר הטיפול הוא הולך למרחוק.

**ואי א"ל היאך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי:** ואם הנחבל אומר לחובל: תן לי את הכסף ואני אטפל בעצמי. אומר לו החובל: אתה תפשע בעצמך ולא תטפל כראוי ותיקח ממני הרבה כסף.

**ואי א"ל קוץ לי מקץ:** ואם אומר לו הנחבל: תקצוב לי סכום ואני אטפל בעצמי. אומר לו החובל: כל שכן שאז אם תפשע בעצמך ותישאר פצוע, כל מי שיראה אותך יקרא לי 'שור המזיק'...

**תנא, וכולן משתלמין במקום נזק:** כל ארבעת הדברים דהיינו צער ריפוי שבת ובושת, על המזיק לשלם אותם לניזק גם במקום שהוא משלם לו 'נזק'.

**מנהני מילי:** לומדים זאת מהפסוק "פָּצַע תַּחַת פָּצַע", שלכאורה הוא מיותר שהרי כבר נאמר "כָּוִיָה תַּחַת כָּוִיָה", אלא הוא נכתב ללמדנו שמשלמים צער גם במקום שמשלמים נזק, וממה שחייבה תורה צער במקום נזק יש ללמוד גם לגבי שבת ריפוי ובושת.

**קושיא:** האי מבעי ליה: והרי פסוק זה כבר נצרך ללמדנו שחייבים לשלם גם על נזק שנעשה בשוגג או באונס?

**תירוץ:** אם כן, נכתוב קרא "פצע בפצע", מאי "פצע תחת פצע", שמעת מינה תרת: כלומר ולומדים מהפסוק את שני הדינים.

**רב פפא משמיה דרבא אמר:** לומדים זאת מהפסוק "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שכתו יתן **ירפא ירפא**", מהכפילות לומדים שמשלמים ריפוי גם במקום שמשלמים נזק, וממה שחייבה תורה ריפוי במקום נזק יש ללמוד גם לגבי צער שבת ובושת.

**קושיא:** האי מבעי ליה: והרי פסוק זה כבר נצרך ללמדנו שניתנה רשות לרופא לרפאות?

**תירוץ:** אם כן נכתוב קרא "ורופא ירפא", ומכך שנאמר "ירפא" אנו לומדים גם את הדין שמשלמים רפואה במקום נזק.

**קושיא:** ואכתי מבעי ליה לכדאמרן למתני ביה קרא בריפוי: והרי הפסוק הזה כבר נצרך ללמדנו (לעיל בעמ' א) שחייב לשלם ריפוי כשעלו בו צמחים מחמת המכה.

**תירוץ:** אם כן נכתוב קרא: כלומר הפסוק יכל לכתוב את שניהם באותה לשון, דהיינו "רפא רפא" או "ירפא ירפא", ומכך שנאמר "ירפא ירפא" אנו לומדים גם את הדין שמשלמים רפואה במקום נזק.

### הגמ' מבררת:

**מכלל דמשכחת להו וכו':** כלומר מכך שהברייתא הנ"ל אמרה 'כולן משתלמין במקום נזק', משמע שיש מקרים שהתשלומים הללו (= צער ריפוי שבת ובושת) שייכים גם כשאין 'נזק' (ולכן הברייתא היתה צריכה להשמיע לנו שאפילו במקום שיש נזק הם משתלמים), א"כ מה הם המקרים?

### תשובה:

- **צער:** עשה לו כוויה במקום שלא עושה נזק, כגון על ציפורנו שיש בזה רק צער, ומשלם 'צער' ולא 'נזק'.
- **ריפוי:** כגון שהיתה לו מכה בבשרו שהיתה הולכת ומתרפאת, והלך המזיק והניח לו עליה סם חריף והפך את המכה למראה של צרעת, וכעת הניזק

צריך להניח על המכה סם רפואה כדי להחזיר את מראה בשרו כפי שהיה בהתחלה, ובמקרה זה על המזיק לשלם לו 'רפיו' ללא נזק, שהרי לא הזיקו.

- **שבת:** שסגר אותו בתוך חדר ולא נתן לו לצאת ומחמת כך ביטלו ממלאכתו, ועליו לשלם לו רק 'שבת' ולא נזק.

- **בושת:** שירק בפניו וביישו, ועליו לשלם לו רק 'בושת' ולא נזק.

### למדנו במשנתנו - שבת, רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין:

**ואם תאמר לקתה מידת הדין?** כלומר אולי נאמר שהמזיק לא שילם לו כמו שצריך, שהרי כשהוא היה בריא לפני שהמזיק קטע את ידו הוא לא היה שומר קישואים (= ששכרו מועט), אלא היה שואב מים בדלי ומרוויח הרבה יותר משומר קישואים, או במקרה שהמזיק קטע את רגלו הרי לפני כן הוא היה עושה שליחויות ומרוויח הרבה יותר משומר קישואים.

**תשובה:** מידת הדין לא לקתה! לפי שהמזיק כבר שילם לו את דמי ידו או רגלו, ונמצא שבתשלומי 'נזק' הוא כבר שילם לו על אובדן ההכנסה שזכתה לו לא יכול לשאוב מים או לעשות שליחויות, ומה שנשאר לו לשלם זה 'שבת', משום שבימי מחלתו אינו יכול לעבוד אפילו בעבודה קלה כמו שמירת קישואים שאותה הוא כן יכול לעשות לאחר שיכריא אף שאין לו יד או רגל.

\*

**אמר רבא:** קטע את ידו משלם לו את דמי ידו, וכיון שעדיין הוא ראוי לשמור קישואים, לכן משלם לו שבת על ימי חוליו כאילו הוא שומר קישואים, לפי שלא יכול כעת אפילו לשמור קישואים עד שיכריא. ואם **שיכר את רגלו**, משלם לו את דמי רגלו, וכיון שאינו ראוי לשמור קישואים אפילו לאחר שיכריא משום שעליו ללכת סביב הגינה לשמור, לכן משלם לו שבת על ימי חוליו כאילו הוא שומר את הפתח. ואם **סימא את עינו** שאינו יכול אפילו לשמור את הפתח לאחר שיכריא, משלם לו שבת כאילו הוא טוחן בריחיים. ואם **חירשו** שכבר אינו ראוי לשום מלאכה, צריך לשלם לו את דמי כולו (= זה עבור 'נזק', ואין כאן תשלומי 'שבת' כלל, לפי שכבר שילם לו את כל שוויו).

**בעי רבא:** מה הדין אם קטע את ידו, ולא אמדוהו בית דין ולא אמרו למזיק שישלם לו על כך ריפוי שבת צער ובושת, ואח"כ עוד לפני שהתרפא שבר את רגלו ולא אמדוהו, ואח"כ עוד לפני שהתרפא סימא את עינו ולא אמדוהו, ובסוף גם חירשו, האם כיון שבית דין עדיין לא אמדוהו הרי שכעת הם יאמדו אותו באומדן אחד על הכל, וכיון שלבסוף חירשו על המזיק לשלם לו את דמי כולו, או שבית דין יאמדו אותו על כל חבלה וחבלה בנפרד.

**נפקא מינה:** והנפקא מינה היא, שאם נאמוד אותו על כל נזק ונזק בנפרד הרי שעל המזיק לשלם לו צער ובושת עבור כל נזק ונזק שהוא עשה לו.

**נהי דנזק וריפוי וכו':** אמנם נזק וריפוי ושבת של כל נזק ונזק הוא לא ישלם לו, שכיון שהוא משלם לו את דמי כולו (שהרי חירשו) הרי זה כאילו הרגו והוא כבר נתן לו את דמי כולו, וכן הוא לא ישלם לו 'ריפוי' על כל נזק ונזק, שהרי הוא לא התרפא בינתיים, וכן לא ישלם לו 'שבת' על כל נזק ונזק, משום שכבר נתן לו את כל שוויו והרי זה כאילו הוא עבדו, אלא השאלה היא רק לגבי תשלומי צער ובושת, האם עליו לשלם לו אותם על כל נזק ונזק או על הכל יחד. (התשלום על הכל יחד הוא פחות מתשלום על כל נזק ונזק בנפרד).

**ואם תימצי לומר:** ואם תפשוט את הספק שכיון שלא אמדוהו עליו לשלם צער ובושת על הכל יחד, יש להסתפק מה הדין אם כן אמדוהו בין נזק לנזק אלא שהמזיק עדיין לא שילם, האם כיון שאמדוהו על כל נזק ונזק עליו לשלם לו עליהם צער ובושת בנפרד, או כיון שעדיין לא שילם יאמדוהו על הכל יחד וישלם. תיקו.